נג: אלו דברים פרק שמיני ברכות

באכילה מרובה. ד׳ מילין כך פירש״י ולי נראה דזה מועט יותר מאכילה מועטת אלא נראה לפרש איפכא אכילה מרובה כל זמן שהוא נמשך לאין שם קצבה אבל מועט ד׳ מילין: **והייתם** קדושים אלו מים אחרונים. דוקא להם שהיו רגילין ליטול ידיהם אחר הסעודה מפני מלח סדומית אבל אנו שאין מלח סדומית אצל בינינו ואין אנו רגילין ליטול אחר הסעודה אין הנטילה מעכבת עלינו לברך ומיהו אנשים מעונגים הרגילין ליטול ידיהם אחר הסעודה ולאי להם מעכבת הנטילה לברך ברכת המזון ולריכים ליטול את ידיהם קודם בהמ״ז [6]:

הדרן עלך אלו דברים

ואין מברכין על הנר עד שיאותו: אמר רב יהודה אמר רב לא יאותו יאותו ממש אלא כל שאילו עומד בקרוב ומשתמש לאורה ואפילו ברחוק מקום וכן אמר רב אשי ברחוק מקום שנינו מיתיבי [6]א היתה לו נר טמונה בחיקו או בפנס או שראה שלהבת ולא נשתמש לאורה או נשתמש לאורה ולא ראה שלהבת אינו מברך עד שיראה שלהבת וישתמש לאורה בשלמא משתמש לאורה ולא ראה שלהבת משכחת לה דקיימא בקרן זוית אלא ראה שלהבת ולא נשתמש לאורה היכי משכחת לה לאו דמרחקא לא כגון דעמיא ואזלא: ת״ר [2]גחלים לוחשות מברכין עליהן אוממות אין מברכין עליהן ה״ד לוחשות אמר רב חסדא כל שאילו מכנים לתוכן קיסם ודולקת מאיליה [3]איבעיא להו אוממות או עוממות ת״ש דאמר רב חסדא בר אבדימי [1]ארזים לא עממהו בגן אלהים ורבא אמר יאותו ממש וכמה אמר עולא כדי שיכיר בין איסר לפונדיון חזקיה אמר [3]כדי שיכיר בין [3]מלוזמא של טבריא למלוזמא של צפורי רב יהודה מברך אדבי אדא דיילא רבא מברך אדבי גוריא בר חמא אביי מברך אדבי בר אבוה אמר רב יהודה אמר רב [1]אין מחזרין על האור כדרך שמחזרים על המצות א״ר זירא מריש הוה מהדרנא כיון דשמענא להא דרב יהודה אמר רב אנא נמי לא מהדרנא אלא אי מקלע לי ממילא מבריכנא: [2]מי שאכל וכו׳: אמר רב זביד ואיתימא רב דימי בר אבא מחלוקת בשכח [1]אבל במזיד ד״ה יחזור למקומו ויברך פשיטא ושכח תנן מהו דתימא ה״ה אפילו במזיד והאי דקתני ושכח להודיעך כחן דב״ש קמ״ל תניא אמרו להם ב״ה לב״ש לדבריכם מי שאכל בראש הבירה ושכח וירד ולא ברך יחזור לראש הבירה ויברך אמרו להן ב״ש לב״ה לדבריכם מי ששכח ארנקי בראש הבירה לא יעלה ויטלנה לכבוד עצמו הוא עולה לכבוד שמים לא כל שכן הנהו תרי תלמידי חד עביד בשוגג כב״ש ואשכח ארנקא דדהבא וחד עביד במזיד כב״ה ואכליה אריא רבה בב״ח הוה קאזל בשיירתא אכל ואשתלי ולא בריך אמר היכי אעביד אי אמינא להו אנשאי לברך אמרו לי בריך [6] כל היכא דמברכה לרחמנא מברכה מוטב דאמינא להו אנשאי יונה דדהבא אמר להו אנטרו לי דאנשאי יונה דדהבא אזיל ובריך ואשכח יונה דדהבא ומאי שנא [2]יונה דמתילי בנסת ישראל ליונה דכתיב [2]כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ מה יונה אינה ניצולת אלא בכנפיה אף ישראל אינן ניצולין אלא במצות: עד אימתי הוא וכו׳: כמה שיעור עכול [1]א״ר יוחנן כל זמן שאינו רעב וריש לקיש אמר כל זמן שיצמא מחמת אכילתו א״ל רב יימר בר שלמיא למר זוטרא ואמרי לה רב יימר בר שיזבי למר זוטרא מי אמר ריש לקיש הכי והאמר רב אמי אמר ריש לקיש כמה שיעור עכול כדי להלך ארבע מילין ל״ק כאן באכילה מרובה כאן באכילה מועטת: בא להם יין וכו׳: למימרא דישראל אע״ג דלא שמע כולה ברכה עונה [1]וכי לא שמע היכי נפיק אמר חייא בר רב [2]בשלא אכל עמהן וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה בשלא אכל עמהן [1]א״ל רב לחייא בריה ברי [1]חטוף ובריך וכן אמר רב הונא לרבה בריה חטוף ובריך למימרא דמברך עדיף ממאן דעני אמן והתניא ר׳ יוסי אומר גדול העונה אמן יותר מן המברך א״ל ר׳ נהוראי השמים כן הוא תדע שהרי [1]גוליירין יורדין ומתגרין [במלחמה] וגבורים יורדין ומנצחין תנאי היא דתניא אחד המברך ואחד העונה אמן במשמע אלא שממהרין למברך יותר מן העונה אמן בעי מיניה שמואל מרב מהו לענות אמן אחר תינוקות של בית רבן אמר ליה [2]אחר הכל עונין אמן חוץ מתינוקות של בית רבן הואיל ולהתלמד עשויין וה״מ בדלא עידן מפטרייהו אבל בעידן מפטרייהו עונין ת״ר שמן מעכב את הברכה דברי רבי זילאי רבי זיואי אומר אינו מעכב רבי אחא אומר שמן טוב מעכב ר׳ זוהמאי אומר כשם שמזוהם פסול לעבודה כך ידים מזוהמות פסולות לברכה אמר רב נחמן בר יצחק אנא לא זילאי ולא זיואי ולא זוהמאי ידענא אלא מתניתא ידענא דאמר רב יהודה אמר רב ואמרי לה במתניתא תנא [3]והתקדשתם אלו מים ראשונים והייתם קדושים [1]אלו מלים אחרונים כי קדוש [6] זה שמן [1]אני יי׳ אלהיכם [א] זו ברכה:

הדרן עלך אלו דברים

לא יאותו ממש. שאפילו לא נהנה ממנו מברכין עליו. ומאי עד שיאותו עד שיהא אורו ראוי ליהנות ממנו לעומדים סמוך לו ואז מברכים עליו אפי׳ הרחוקים ממנו ובלבד שיראוהו: **כאנפי.** בעשבים: **יאותו ממש.** עומד בסמוך: **וכמה.** הוא צריך להיות בסמוך: **מלוזמא.** משקל: **רב יהודה.** היה מברך על אור שבנית אדא דיילא וכחוק מביתו היה. רב יהודה לטעמיה דלא בעי סמוך: **רבא מברך אדבי גוריא בר חמא.** סמוך לביתו היה. רבא לטעמיה דאמר סמוך בעינן: **אין מחזרין על האור.** אם אין לו אור מ״ל לחזר אחריו: **אד עבד כשוגג כב״ש.** אע״פ שגג ונעקר מן המקום ע״י שכחה החמיר על עצמו כב״ש וחזר למקום שאכל וברך: **אד עבד במזיד.** נעקר ממקום שאכל במזיד כדי לברך במקום אחר שהולך ליקח: **אנשאי יונה דדהבא.** שכחתי יונה של זהב: **יונה לא ניצולת אלא בכנפיה.** אם אין לו אור מ״ל לחזר בורחת או נלחמת כראשי תגפיה: **אכיל מרובה.** ד׳ מילין: **בא להם יין אחר המזון.** הא פרש לה בגמרא (ברש״י פרקין) וב״ש אין ברכת המזון טעונה כוס ובב״ה טעונה כוס: **ביני נפיק.** קס״ד בחחד מן המסובין עסקינן בחמתי׳: **חטוף ובריך.** כשמושיטין כוס של ברכה הוי מחזר שיתנהו לך ותברך: **במשמע.** העונה והמברך במשמע קומו ברכו את ה׳ אלהיכם בס׳ עזרא (נחמיה ט) ואומר ויברכו שם כבודך והיא עניית אמן שבמקדש. בגמרא תענית (פ״ב דף מח:) ולקמן דף סג.) מפרש קומו ברכו בתחלת ברכה ויברכו שם כבודך (נחמיה שם) בתקום עניית אמן שבמקדש אומר בשכמל״ו: **שממהרין למברך.** ליתן שכר: **אחר תינוקות.** כשלומדים ברכות מפי רבן: **הואיל ולהתלמד עשויין.** שאין מתכוונים לברך אלא ללמוד: **אבל בעידן מפטרייהו.** כשאומרים הפטרה ומברכין בתורה ובנביא עונין אחריהן אמן: **שמן מעכב את הברכה.** שמן שהיו רגילין להביא בסוף הסעודה לסוך אחר הסעודה את הידים אם מלוכלכות בדבר מאכל אינו מברך אלא בשם ומלכות: **אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה.** בשלא אכל עמהן: **אמר רב הונא לרבה בריה חטוף ובריך.** אם אכל עמהן: **דמברך עדיף ממאן דעני אמן.** אם אכל עמהן אינו מברך אלא עונה אמן: **גולייריין.** בני ארץ גוליר: **אמר רב נחמן בר יצחק.** אם אכל עמהן: **אנא לא זילאי ולא זיואי ולא זוהמאי ידענא.** אם אכל עמהן אינו מברך אלא עונה אמן: **אלא מתניתא ידענא.** אם אכל עמהן: **דאמר רב יהודה אמר רב.** אם אכל עמהן: **ואמרי לה במתניתא תנא.** אם אכל עמהן: **והתקדשתם.** אם אכל עמהן: **אלו מים ראשונים.** אם אכל עמהן: **אלו מלים אחרונים.** אם אכל עמהן: **כי קדוש.** אם אכל עמהן: **זה שמן.** אם אכל עמהן: **אני יי׳ אלהיכם.** אם אכל עמהן: **זו ברכה.** אם אכל עמהן:

עין משפט נר מצוה

כז א טו״ש ח״ס סימן רלח סעיף טו:
כח ב מיי׳ פכ״ט מהל׳ שבת הלכה כו סמג עשין כט טוש״ע ח״ס סס סעיף טו:
כט ג מיי׳ שם הל׳ כה טוש״ע שם סעיף ד:
ל ד מיי׳ שם הלכה כו טוש״ע שם סעיף ג:
לא ה ו מיי׳ פ״ד מהל׳ ברכות הל׳ ג סמג עשין מז טוש״ע ח״ס סי׳ קפ״ד סעיף ג:
לב ז (מיי׳ פ״כ שם הלכה יד) (הרמב״ם לא הביא לכל זה ומיי׳ פל״מ טעם רמוק) סמג שם טוש״ע ח״ס שם סעיף ה:
לג ח מיי׳ פי״ג מהל׳ ברכות הל׳ יא טו״ש ח״ס סי׳ ריג סעיף ג:
לד ט מיי׳ שם הל׳ יג סמג עשין מז טוש״ע ח״ס סי׳ רטו סעיף ב:
לה י טוש״ע ח״ס סי׳ רלח סעיף ד:
לו כ מיי׳ שם הלכה יג טו סמג שם טוש״ע ח״ס סי׳ רטו סעיף ב ג:
לז ל מיי׳ פ״ו מהלכות נדרים הל׳ יא יב סמג שם טוש״ע ח״ס סימן קפא סעיף ג י:

רבינו נסים

כדי שיכיר בין מלוזמא של טבריא למלוזמא של ציפורי. הא פירשוה בתלמוד ארץ ישראל כדי שיהא יודע להבחין בין מטבע למטבע ובגמ׳ דאין עומדין [בירושלמי הלכה ב] אמרו העונין אמן צריכין ליתן עיניהם בנר ועיניהם בכוס:

רבינו חננאל

ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו. אמר ר׳ יהודה רב לא יאותו ממש. אלא כל שאלו היה עומד אצלו משתמש לאורו אפי׳ ברחוק מקום יברך. וכי תניא ראה שלהבת ולא נשתמש לאורה לא יברך. אוקימנא לאו דמרחקא אלא דקא עמיא ואזלא. והא דתניא נשתמש לאורה ולא ראה שלהבת לא יברך. אוקימנא הא היא בדקיימא בקרן זוית וישתמש לאורה ואינו רואה עיקרה. פירוש (מלחמא) [מלוזמא] מטבע, וזהו שאמר עולא שיעור יאותו דתנן במתני׳ כדי שיכיר בין מלוזמא של טבריה למלוזמא של ציפורי. ירושלמי וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל, ראיה ואח״כ הבדלה. גחלים לוחשות. אם מכנים קיסם ביניהם ומדליקין מברך עליהם. גחלים עוממות אין מברכין עליהם פירוש שכיבה אורם, כדמתרגמינן כהה הנגע, עמיא מכתשא. אין מחזירין על האור בדרך שהוא מחזר על המצות. כלומר אם נזדמן לו אור מברך ואם לאו אין צריך לחזר אחריו. מי שאכל ושכח ולא ביירך, כית הילל אומר מברך במקום שנזכר, והני מילי בשונג, אבל מזיד צריך להזור למקומו ולברך. עד איאתי הוא מברך עד שיתאכל המזון [ש]במעיו. וכמה הוי איכול, ר׳ יוחנן אמר כל זמן (שהוא) [שאינו] רעב. ריש לקיש אמר כל זמן שצמא מחמת אכילתו. הני מילי באכילה מרובה אבל באכילה מועטת מילין הוי איכול. פי׳ ארנקא כיס. עונין אמן אחר ישראל המברך. אוקימנה בשלא אכל. אמר ליה רב לחייא בריה חטוף ובריך, למימרא דמברך עדיף, והתניא ר׳ יוסי אומר גדול העונה אמן יותר מן המברך, וסלקא בתנאי, ואפילו הכי המברך עדיף. אחר כל מברך עונין אמן חוץ מתינוקות של בית רבן הואיל ולהתלמד עשויין, וקיימא לן דבעידן אפטורי עונין אחריהן אמן. **פירוש** בעידן מיפטרייהו כשאומרים קדיש אחר הדרשא שנפטרין העם ללכת דלאו חובה היא כולי האי. ת״ר שמן מעכב את הברכה במקום שנהגו לסוך ידיהם אחר סעודה להעביר את הזוהמא, כל זמן שלא סך, וכאו לפניו מיני מאכל בתוך הסעודה מחמת הסעודה, אינו צריך לברך עליהן לא לפניהן ולא לאחריהן, שהרי ברכת הפת פוטרתן. אבל אחר שסך השמן אסה דעתיה מלאכול ואם נמלך לאכול, שום דבר אחר שסך, צריך לברך לפניהן, ואין ברכת הפת פוטרתו דברי ר׳ זילאי. ר׳ זיואי אומר אינו מעכב. כלומר, אעפ״י שסך שמן וכא לפניהם דברים שלא מחמת סעודה (נראה) אין מברך עליהן ואין סיכת שמן מעכבת מלברך עליהן. ר׳ [אחא] אומר שמן טוב מעכב. אם הביאו בסעודה צריך לברך עליו דלא חשיב כמאכל ואין ברכת פת פוטרתן. ר׳ זוהמי אומר כשם שכתן המזוהם שלא רחץ ידיו ורגליו פסול לעבודה, כך ידים מזוהמות שלא נטל ידיו בסוף הסעודה פסולות לברכת המזון. אמר רב נחמן אנא לאו מילי דר׳ זילאי ולא מילי דר׳ זיואי ולא מילי דר׳ זוהמאי אלא מתניתא ידענא **והתקדשתם** אלו נטילת ידים ראשונים, שכשיבוא לברך על הפת ולאוכלו צריך להיות ידיו נקיות בנטילת ידים בגינגוב. **והייתם קדושים** אלו מים (ראשונים) [אחרונים]. שכשישבע לברך ברכת המזון, צריך להיות ידיו נמי נקיות בנטילת ידים ובגינגוב. כי קדוש זו נקיות סיכת שמן לידים כדי לעבר את הזוהמא. **אני ה׳ אלהיכם** זו ברכת המזון. אמר הקב״ה לישראל כשם שאני קדוש ומשרתיי שברקיע מטהרין ומובלין בנהר דינור לבקרים כשיבואו לקלסני, כך אתם כשתבואו לקלסני מטהרים ומובלים בנהר דינור לבקרים, וכן הוא אומר וטהור ידים ויסף אומץ. **סליק פרק אלו דברים לפ״ש פרק תשיעי:**

מסורת הש״ס

(א) [מוספתא פ״ה הל׳ יד], ב) ספחים סה: פ״ש שבת קז: ע״ש, ג) [בערוך פי׳ מטנבן], ד) [שבת מט. קל. וע״ש נעיין מה. קנהד׳ לה.], ה) מד׳ מו., ו) [בערך גליר מתב הרב המוסף הערוך פי׳ בגליון יוני מפרסים של אנני המלמחה ע״ש], ז) [דף נב.], ח) [וע״ע תוס׳ חולין קה. ד״ה מיס].

תורה אור השלם

1. אֲרָזִים לֹא עֲמָמוּהוּ בְּגַן אֱלֹהִים בְּרוֹשִׁים לֹא דָמוּ אֶל סְעַפֹּתָיו וְעַרְמֹנִים לֹא הָיוּ כַּבַּדֵּיו כָּל עֵץ בְּגַן אֱלֹהִים לֹא דָמָה אֵלָיו בְּיָפְיוֹ: יחזקאל לא ח
2. אם תשכבון בין שפתים כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ: תהלים סח יד
3. כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תְטַמְּאוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל הַשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ: ויקרא יא מד
4. וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כ ז

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ אמרי לי נרך הבא כל היכא וכו׳ יונה דדהבא הדר ואזיל וכרך וכו׳ מאי שנא יונה דנקט דמתלין וכו׳ אלא במצות ל״א מה יונה זו בכנפיה מגיעות עליה אף ישראל מצות מגיעות עליהן עד אימתי: (ב) שם כי קדוש אני זה שמן הטוב אמי ה׳: (ג) רש״י ד״ה מעכב את הברכה וכו׳ בקטת פעודה שאסור לאוכלו: (ד) ר״ה שמן וכו׳ שרגיל. כ״כ עיין בפ׳ כלל מברכין דף מב:

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ בסוף הפרק (כ׳ אלהיכם) תפ״מ (ודרשם לה מקרא דפ״ס שמיני וכ״ה בחדרש אליהו שם):

מוסף רש״י

עוממות. כבויות (פסחים סח:). **אדרים לא עממוהו.** לא הסתיכו מלאכתו לעיות הם נתים ממנו (שבת עז:) לא הכהו את מלאכתו, לפי שהיה נאה מכל אילנות, ואינו מרגיש מלך לוה נאמר (פסחים שם). יונה אינה ניצולת אלא בכנפיה. כנפיה מגיעות עליה מן הגיהה ומכל עוף וחרס הבא עליה היא נלחמת ומכה בראש, מה שאין כן בשאר עופות (שבת שם: [ד]. **אחר הנרגא** שם: כנפיה מגיעות עליה) ואינה נלחמת מהרעופיה אלא בכנפיה (שם קל:). **חטוף ובריך.** חטוף כוס של ברכה וברך. חטוף ימין, שהבא מקדים לברך על הכוס ברכת המזון (זיר מז:). **השמים.** בשמיה, על שם (דניאל ד׳) דיים ומיני אל השמים ויקבע נמי הקולם, בן הוא. שהעונה אמן גדול מן המברך, תדע. שהוא קר, שהרי גוליירין, מלשון, מתגרין בגלמחה מחלה ואחר כך נגורים כאין ומתמן, אף כאן הענה אמן בא לאחר המברך ומגמן בא לאחר המברך ומגמה מן המברך (שם). **הדרן עלך אלו דברים**

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com